

КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ РОЗУМІННЯ ПРОТОКОЛІВ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Віталій Григорович ТУНІЙ,

адвокат

Нормативно-правове регулювання, встановлене ст. 104 КПК України, передбачає обов'язок слідчого дотримуватися певної процедури під час фіксації результатів слідчих (розшукових) дій, що гарантує прозорість і підзвітність їх виконання [1]. Важливим аспектом цієї статті є також вимога до детального і точного опису всіх обставин, що були встановлені під час слідчої дії, а також обов'язкове засвідчення протоколу підписами слідчого, учасників процесу та інших залучених осіб. Ця норма забезпечує законність під час збирання доказів і запобігає можливим порушенням прав підозрюваних, потерпілих та інших учасників кримінального провадження [2].

Взагалі, нині ст. 104 КПК України є основоположною для нормативно-правового регулювання процесу документування слідчих (розшукових) дій. Вона забезпечує чіткий порядок фіксації результатів роботи органів досудового розслідування, сприяє збереженню об'єктивності та надійності доказів, а також захищає права учасників кримінального провадження [1].

Однак важливо розуміти, що ця стаття лише окреслює загальні рамки оформлення протоколів, тоді як для різних видів слідчих (розшукових) дій існують додаткові вимоги, які встановлюються іншими нормами КПК України, наприклад, залежно від характеру слідчої (розшукової) дії. Наприклад, ч. 5 ст. 236 КПК України регламентує, що результати особистого обшуку особи, яка перебуває в житлі чи іншому володінні, мають бути зафіксовані у відповідному протоколі. Такий протокол повинен містити не лише загальні дані, передбачені ст. 104 КПК України, а й конкретну інформацію про місце проведення обшуку, опис знайдених предметів, їхній стан, кількість, характеристики, а також інші особливості, що стосуються цієї ситуації [1]. Також одним із прикладів таких норм є вимоги щодо залучення понятих під час огляду житла чи іншого володіння особи, закріплені в ст. 237 КПК України. Поняті залучаються для забезпечення об'єктивності та законності дій слідчого, а їх присутність та показання мають бути зафіксовані у відповідному протоколі. У документі необхідно зазначити дані понятих, а також підтвердження їхньої участі під час слідчої (розшукової) дії [1].

Подібні спеціальні вимоги встановлені й для інших слідчих (розшукових) дій, а саме: 1) протокол допиту має включати детальний виклад показань, питань та відповіді, а також відомості про застосування технічних засобів фіксації; 2) протокол огляду місця події повинен містити детальний опис обстановки, виявлених слідів та предметів, що мають значення для досудового розслідування; 3) протокол слідчого експерименту має фіксувати умови проведення, порядок дій та отримані результати [1].

Отже, ст. 104 КПК України забезпечує єдині стандарти, але водночас залишає місце для застосування додаткових вимог, які конкретизуються для певних видів слідчих (розшукових) дій. Це дозволяє слідчим (детективам) ефективно фіксувати результати досудових розслідувань з урахуванням особливостей конкретної ситуації та забезпечує належність протоколів, як доказів.

Майже для кожної слідчої (розшукової) дії законодавство передбачає певні особливості оформлення протоколів, що підкреслює важливість гнучкого підходу до процесу документування для дотримання вимог кримінального процесуального закону [3]. Зазначені положення в комплексі забезпечують прозорість, достовірність та законність процесу документування слідчих (розшукових) дій. Правильне застосування відповідних норм гарантує захист прав учасників процесу та підвищує якість доказової бази.

У цьому аспекті, акцентуємо увагу на тому, що з метою дослідження відображення обставин вчинення кримінального правопорушення у матеріалах кримінального провадження в науці застосовується два терміни – закріплення доказів і фіксація доказів. Проте не завжди в них вкладається однаковий зміст. Процесуалісти частіше оперують термінами «процесуальне закріплення», «процесуальне оформлення» результатів слідчої (розшукової) дії, розуміючи під цим посвідчення і документування зібраної інформації. Криміналісти, як правило, використовують термін «фіксація», відносячи його до таких об'єктів, як сліди, результати огляду місця події, речові докази тощо, маючи на увазі в основному матеріальне закріплення ознак вказаних об'єктів. Серед цілого ряду окремих криміналістичних теорій вчення про фіксацію доказової інформації займає одне з найважливіших місць як за своєю практичною значимістю, так і за актуальністю. Це пояснюється тим, що проблематика фіксації доказової інформації – невід'ємна частина комплексу проблем, пов'язаних з вивченням і використанням закономірностей пошуку і виявлення доказової інформації. Її актуальність і важливість пояснюється тим значенням, як кримінально-процесуальним, так і криміналістичним, яке має фіксація доказової інформації в процесі доказування, тією роллю, що значення фіксації доказової інформації відіграє як стимул розвитку, удосконалення засобів і методів у криміналістичній науці. У той же час формування даної окремої криміналістичної теорії не можна вважати завершеним, оскільки нові засоби фіксації, що з'явилися в останній час, змушують переглянути ряд процесуальних положень, технічних і тактичних рекомендацій щодо здійснення процесів фіксації [4].

Враховуючи вищевикладене під протоколом слідчої (розшукової) дії пропонуємо розуміти – процесуальний документ письмової форми, складений уповноваженою службовою особою в порядку, встановленому кримінальним процесуальним законодавством, з метою офіційного, повного та об'єктивного фіксування ходу, змісту, учасників, обставин і результатів проведення конкретної слідчої (розшукової) дії, який виступає джерелом доказів і підлягає дослідженню та оцінці в кримінальному провадженні.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
2. Шевчук О. І. Протокол як джерело доказів у кримінальному провадженні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. № 2. С. 103–108.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: наук.-практ. коментар / за заг. ред. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. Київ: Юстініан, 2012. 1224 с.
4. Ярова Г. П. Кримінальний процес України: навчальний посібник. Харків: Право, 2021. 320 с.